

УДК 343.12

Андрій Молдован,

доктор філософії у галузі права,

доцент кафедри правосуддя

Київської державної академії водного транспорту
імені Петра Конашевича-Сагайдачного

ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ЧИННЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ, ЩО ЙОГО РЕГУЛЮЄ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛУ

Предметом статті є нарис історії міжнародного співробітництва, законодавство України, що регулює міжнародне співробітництво під час кримінального провадження, форми відносин у сфері міжнародної боротьби зі злочинністю. Наводяться нормативно-правові акти України. Дається поняття міжнародного правового співробітництва у сфері кримінального судочинства.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, правова допомога, форми відносин.

З 2012 р. почав діяти новий КПК України, в якому вперше закріплено розділ IX «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження», передбачене ст. 9 Конституції України [1; 2].

Міжнародне співробітництво в сфері кримінального судочинства має глибоке історичне коріння. Ще в X ст. в Київській Русі укладалися договори про екстрадицію. Відомий договір київського князя Олега з Візантією 911 р., який передбачав, що русичі, які вчинили злочини у Візантії, мали бути видані для покарання в Київську Русь, а греки — відсилалися до Візантії. Помітну роль у встановленні інститутів міжнародного співробітництва відіграла Руська Правда, текст якої дійшов до наших днів — у вигляді Короткої правди 1136 р. і Великої правди 1209 р. Стаття 11 Короткої правди встановлювала процесуальні правила вжиття заходів для відшкодування збитків від злочину.

У 1845 р. в Україні, яка входила до складу Російській імперії, було введено в дію Укладення про покарання, яким передбачалася можливість арешту іноземного майна, що слугувало для здійснення злочину. Окрема стаття передбачала відповідальність шкіпера, що прийняв на корабель злочинця. У такому випадку арешту підлягало судно [3].

У XX ст. проблемам боротьби з міжнародною злочинністю та захисту прав власності і відшкодування заподіяної злочинами шкоди значної уваги приділяють конгреси ООН. Наприклад, у ст. 13 Типового договору «Про видачу» 1990 р. сформульоване правило про те, що «вся виявлена в запитуваній державі власність, що була придбана в результаті правопорушення чи яка може знадобитися як доказ, передається за наявності прохання запитуваної держави, якщо видача дозволена» [4].

Україна як повноправний член міжнародного співтовариства активно співпрацює з іншими державами та міжнародними організаціями з питань боротьби зі злочинністю. Виконання ж узятих Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері неминує передбачає виникнення таких правовідносин, які мають керуватися кримінальним процесуальним законодавством.

Відповідно до ст. 543 КПК України законодавством, що регулює міжнародне співробітництво під час кримінального провадження, є: Конституція України (ст. 9), розділ IX КПК, закони України: «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р.; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо видачі особи (екстрадиції)» від 02.06.2011 р.; «Про безоплатну правову

допомогу» від 02.06.2011 р.; «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р.

Правовою підставою для звернення правової допомоги, як правило, є спеціалізований двосторонній договір про правову допомогу у кримінальних справах, який найбільш точно враховує особливості законодавства обох держав. На сьогодні Україна уклала такі договори із більш як 20 державами.

Міжнародні конвенції, що є важливим механізмом співпраці для багатьох держав, ратифіковані Україною, такі: Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р.; Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних, кримінальних справах 1993 р.; Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р.; Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом 1990 р.; Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р.; Конвенція ООН проти корупції 2003 р. тощо.

Генеральною прокуратурою України укладені договірні відносини у кримінально-правовій сфері з Канадою — в 1992 р. та 1996 р.; США — 1993 р. та 1998 р.; Грузією — 1994 р. та 1995 р. та іншими державами.

Нормативними актами Генеральної прокуратури України, що регулюють міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні, є наказ Генерального прокурора України «Про організацію роботи органів прокуратури України у галузі міжнародного співробітництва і правової допомоги у кримінальних справах» від 2011 р. та Положення про Головне управління міжнародно-правового співробітництва Генеральної прокуратури України, затверджене наказом Генерального прокурора України від 2012 р.

Накази Генерального прокурора України «Про забезпечення виконання органами прокуратури України Угоди між Генеральною прокуратурою України і Міністерством юстиції Республіки Польща на виконання статті 3 Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відноси-

ни у цивільних і кримінальних справах від 24 травня 1993 року» від 1998 р. та «Про забезпечення виконання органами прокуратури України Угоди між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Республіки Молдова на виконання статті 3 Договору між Україною і Республікою Молдова про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 13.12.1993 року» від 2010 р. та інші.

Крім вказаних нормативно-правових актів, застосовуються також: Інструкція про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства (затверджена спільним наказом МЮ, Генеральної прокуратури України, СБУ, МВС, ВСУ, ДПА, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 1999 р.); Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів (затверджена спільним наказом МВС, Генеральної прокуратури України, СБУ, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, ДПА від 1997 р.); Інструкція про порядок приймання-передавання осіб, які перебувають під вартою, на кордоні України та за її межами (затверджена спільним наказом МВС та Державного комітету у справах охорони державного кордону України від 1998 р.).

Оформлено правонаступництво України за такими міжнародними договорами: Угодою між СРСР і Австрійською Республікою з питань цивільного процесу (1970 р.); Договором між СРСР і Фінляндською Республікою про правовий захист та правову допомогу у цивільних, сімейних і кримінальних справах (1978 р.); Договором між СРСР і Алжирською Народною Демократичною Республікою про взаємне надання правової допомоги (1982 р.).

Застосовуються двосторонні міжнародні договори колишнього СРСР з Єменом, колишньою Югославією, Італією.

На сьогодні в Україні у сфері взаємної допомоги у кримінальних справах діють: Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками (1995 р.); Єв-

ропейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах (1995 р.); Європейська конвенція про видачу правопорушників (1998 р.); Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (1998 р.); Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (1998 р.); Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (2010 р.); Конвенція ООН проти корупції (2010 р.) та інші.

Україною укладені біля 30 міждержавних двосторонніх договорів у сфері надання взаємної допомоги у кримінальних справах з: Китаєм (1994 р. та 2000 р.); Польщею (1994 р.); Литвою (1994 р.); Молдовою (1995 р.); Грузією (1996 р.); Естонією (1996 р.); Латвією (1996 р.); Канадою (1999 р.); США (2001 р.); Монголією (2002 р.); В'єтнамом (2002 р.); Індією (2003 р.); Кубою (2004 р.); Бразилією (2004 р.); Панамою (2004 р.); Єгиптом (2006 р.); Іраном (2007 р.); Лівією (2009 р.); Сирією (2011 р.); ФРН (2012 р.) та іншими.

Україною укладені також міжурядові угоди з Великою Британією і Північною Ірландією «Про арешт і конфіскацію доходів та знарядь, пов'язаних за злочинною діяльністю», «Про надання взаємної допомоги у боротьбі із незаконним обігом наркотиків» (1997 р.).

Укладені меморандуми між Україною та: Австралією (1992 р.); Канадою (1992 р.); США (1993 р.); Англією та Уельсом (1996 р.); Швейцарією (1999 р.); Італією (2001 р.); Болгарією (2001 р.); Хорватією (2005 р.); Сербією (2006 р.); Кореєю (2006 р.); Чорногорією (2006 р.); Бразилією (2006 р.); Албанією (2007 р.); Боснією і Герцеговиною (2008 р.); Чилі (2008 р.); Кіпром (2010 р.); Португалією (2010 р.) та іншими.

Виділяються такі форми відносин у сфері міжнародної боротьби зі злочинністю: одержання доказів з-за кордону для використання у розслідуванні; видача злочинців; передача кримінального провадження; передача нагляду за умовно засудженими чи умовно звільненими особами; передача засуджених осіб.

Таким чином, можна охарактеризувати, що міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю являє собою врегульовану нормами міжнародного і українського права діяльність різних країн із захисту інтересів особи, суспільства і держави від злочинів, а також прийняття обумовлених національним законодавством заходів, спрямованих на забезпечення українського кримінального процесу і здійснення правосуддя судами у справах про злочини, що посягають на державний порядок.

ПРИМІТКИ

1. Конституція України 1996 р., із наст. змінами та доповненнями. — К., 2013. — 61 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. ком. : у 2 т. / Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін. — Х. : Право, 2012. — Т. 2. — С. 470—481.
3. Тертишник В. М. Кримінально-процесуальне право України : підручник / В. М. Тертишник. — 4-те вид., перероб. і допов. — К. : А.С.К., 2003. — С. 1030.
4. Типовой договор о выдаче, принятый Резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН 14.12.1990 г. // Резолюции и решения, принятые Генеральной Ассамблеей ООН на сорок пятой сессии. Официальные отчеты. — Нью-Йорк, 1991. — Т. 1. — С. 286—291.
5. Калганова О. А. Процесуально-правові засади участі іноземних громадян у кримінальному судочинстві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 ; Акад. адвокатури України. — К. : 2007. — 21 с.

Молдован Андрей. Понятие международного сотрудничества и действующее законодательство Украины, регулирующие его в сфере противодействия криминалу.

Предметом статьи является очерк истории международного сотрудничества, законодательство Украины, регулирующие международное сотрудничество в сфере уголовного судопроизводства, дается понятие международного правового сотрудничества в этой сфере.

Ключевые слова: международное сотрудничество, правовая помощь, формы отношений.

Moldovan Andrei. The concept of international cooperation and existing legislation of Ukraine that it regulates in combating crime.

The subject of the paper is to outline the history of international cooperation, the Ukrainian legislation regulating international cooperation in criminal matters, given the concept of international legal cooperation in this sphere.

Since 2012 began operating a new Criminal Procedure Code of Ukraine, which was first enshrined Section IX «International cooperation in criminal proceedings» under Article 9 of the Constitution of Ukraine.

International cooperation in the field of criminal justice has deep historical roots. In the tenth century in Kievan Rus concluded extradition agreements. Known agreement of the Grand Prince Oleg with Byzantium 911, which provided that the Rus who have committed crimes in the Byzantine Empire had to be issued for sentences in Kievan Rus and Greeks — were sent to the Byzantine Empire. A significant role in establishing the institutions of international cooperation played n Truth, the text of which survives today — as short Truth (1136), The Great Truth (1209). Article 11 Short truth established rules of procedure measures for compensation of crime.

In 1845 in Ukraine, which was part of the Russian Empire, was enacted Code of punishment, which provided for the possibility of arrest foreign property served for the crime. A separate article included responsibility skipper, who took the ship offender. In this case, the vessel was subject to arrest.

In the twentieth century the problems of combating international crime and protection of property rights and compensation for the crime pays great attention to the United Nations congresses. For example, in Article 13 Model Agreement «extradition» (1990) formulated a rule that all discovered in questioning the state property that was acquired as a result of the offense or that may be required as evidence transmitted if requested by the requested State if extradition is permitted».

Ukraine as a full member of the international community to actively cooperate with other countries and international organizations on combating crime. Performance is taken by Ukraine's international obligations in this area inevitably involves the emergence of such relationships that are guided by criminal procedural law.

The legal basis upon which the legal aid is usually specialized bilateral agreement on mutual legal assistance in criminal matters, which most accurately takes into account the laws of both countries. Today Ukraine has signed such agreements with over 20 countries.

International cooperation in the fight against crime is regulated norms of international law and Ukrainian activities of various countries to defend the interests of individuals, society and the state of crime and the adoption of national legislation due to measures aimed at ensuring the Ukrainian Criminal Procedure and the administration of justice by the courts in cases of crimes that infringe on public order.

Key words: international cooperation, legal aid, form relationships.